

DUMITRU SOLOMON

Maniheismul și tactica evaziunii

Abia dacă-și poate ține în frâu calul nărăvaș care când vrea să se înalțe cât mai sus, să zboare deasupra norilor, Pegas postmodern cu aripi de titaniu, când, dimpotrivă, zdrobește cu copitele lui de oțel tot ce întâlnește în cale. Tânărul critic își poartă în bătaia vântului steagul despicat în două, ca limba de șarpe: bun și rău, alb și negru, sublim și mizerabil, capodoperă și maculatură. Nuanțele îl incomodează, echilibrul îl obosește, dozarea îl agasează. Autorul este ori genial, ori antitalent, opera este ori extraordinară, ori execrabilă, jocul actorilor e ori superb, ori lamentabil. Cu alte cuvinte, nimic nu e ambiguu, echivoc, metis, hibrid. Ori e laie, ori bălaie. Criticul tânăr desparte categoriile cu pixul, ca bătrânul Moise despicând apele cu toiagul, astfel că niciodată frumosul nu se combină cu uritul, binele nu conviețuiește cu răul, perfecțiunea nu se întâlnește cu eroarea. Sub semnătura sa un spectacol nu poate fi decât remarcabil, admirabil, de excepție, un eveniment, o capodoperă, sau, din contră, un trist eșec, o jalnică însăilare, un moment penibil, o catastrofă.

Dacă pixul o ia în sus, vom ști că spectacolul despre care scrie este o culme sau, mă rog, una dintre culmile inegalabile ale perfecțiunii, cumulând toate calitățile valorilor unice. Dacă, însă, o ia în jos, pricepem din capul locului că e dezastru. Criticul tânăr nu va accepta niciodată că judecata sa e maniheistă, ci va căuta să ne facă să înțelegem că un lucru nu poate fi bun dacă are și „părți” rele, iar un lucru rău, indiferent câte „părți” bune ar avea, tot rău rămâne. El disprețuiește gradele intermediare, treptele dintre entuziasm și dezgust. Zonele temperate nu există: asta presupune o judecată călduță. E sub demnitatea lui. Și, la urma urmei, are măsele puternice: poate sparge atât coaja tare a mediocrității, cât și sămburele dur al genialității.

Uneori, însă, mai și greșește. I se pare că în fața lui se deschid porțile fermecate ale marii opere și, în realitate, dincolo de acestea e o înjghebară modestă și efemeră. Sau invers. Dezamăgirea, și într-un caz și în celălalt, este copleșitoare. E ca o trezire dintr-un coșmar, sau ca o intrare într-un coșmar. Dar acestea nu se întâmplă prea des. Ar însemna să se înșele, dar el are măsurătorile lui precise: nu poate trece cămila prin urechile acului și nici nu poți face din țânțar armăsar, sau, cum se spune, din rahat bici. Tânărul critic are dreptate! În raport cu arta, lucrurile trebuie tranșate clar și răspicat, nu avem

ANTITEZE

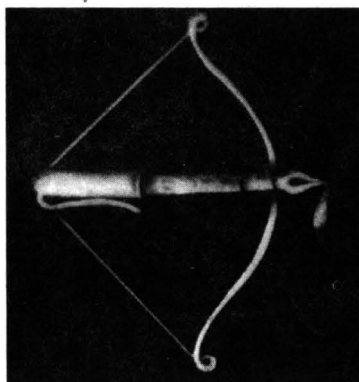
voie să ne bălbăim, să ezităm, să ne bălăcim în ape călduțe, să ne pierdem în nuanțe. Este de prost-gust, tulbură judecata de valoare, reduce credibilitatea.

Dar criticul se maturizează, devine mai receptiv, mai înțelept, mai puțin grăbit, caută să vadă lumea mai simetric, mai echilibrat, mai nuanțat. El însuși a căpătat un pic de burtă și de chelie. Genurile și valorile par să se tepească într-o pastă mai complexă. Cu ochelarii maturității se văd altfel. Criticul adult râde îngăduitor de exagerările tinereții sale, de maniheism, care, firește, nu poate duce la nimic bun, începe să distingă culorile intermediare, constată că apa de scăldat nu e bună nici rece ca gheața, nici clocotită, ci călduță. Criticul ajuns la maturitate călărește un cal obosit, care nu mai zboară în înaltul cerului, dar nici nu „calcă totul în picioare”, cum zice poetul. Catastrofele sau capodoperele devin tot mai rare. Criticul cu început de burtă și de chelie cântărește cu cântarul farmaceutic, măsoară de zece ori până să taie, acceptă metisajul genurilor și al stilurilor, amestecul „părților” bune cu „părțile” rele. Are dreptate! El a descoperit infinitesimalul, interstițialul, a descoperit griul și, în general, culorile estompeate, zonele temperate. Nu poți să nu-i dai dreptate, întrucât arta nu acceptă judecăți categorice. A început să-și bănuiască începuturile de extremism, de fanatism. Privind în urmă, zâmbește ironic.

De la o vreme, începe să aplice tactica evaziunii, a scăldării. Simte chiar o voluptate în a se eschiva de la o judecată hotărâtă, precisă. Mai intervin și factorii conjuncturali: „Dar dacă se supără X că l-am injurat?” „Dar dacă se supără Y că l-am lăudat pe Z?” „Dar dacă spectacolul nu este chiar o capodoperă și mă fac de răs?” (Când era tânăr, nu-i păsa dacă se face sau nu de răs.

Era părerea lui, și gata!) „Dar dacă spectacolul nu e pur și simplu o calamitate și mă vor privi toți chiorș, iar reproșurile nu vor înceta să se abată asupra mea?” Între entuziasm și mânie, el își alege un punct mijlociu, echidistant, confortabil, un fel de centru de simetrie, care te adăpostește și de vreme rea și de bârfele confracțiilor (mai ales ale celor tineri), de nemulțumirile și ironia cititorilor.

Nimeni nu poate spune cum e mai bine: să fii critic tânăr sau să fii critic adult. Mare plictiseală, domnilor!

A. Grand